

Din Sosyolojisi El Kitabı

**Genel Editör ve
Proje Yürütücüsü**
Prof. Dr. Eyüp Baş

Editörler
Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu

Yazarlar

Abdurrahman Kurt
Ali Akdoğan
Ali Albayrak
Ali Coşkun
Bünyamin Solmaz
Celaledin Çelik
Ejder Okumuş
Fazlı Polat
Hakkı Kardeşahin
Halil Aydınalp
Hüsnü Ezber Bodur
İbrahim Yenen
İhsan Çapcıoğlu
İhsan Toker
İlkay Şahin
İsmail Gönenc
Kemaleddin Taş

Mehmet Akgül
Mehmet Ali Kirman
Mehmet Süheyl Ünal
Mustafa Arslan
Mustafa Macit
Mustafa Tekin
Niyazi Akyüz
Niyazi Usta
Özcan Güngör
Ramazan Uçar
Salih Aydemir
Sefer Yavuz
Selim Eren
Ünver Günay
Yahya Mustafa Keskin
Yakup Çoştu
Zeki Arslantürk

ISBN: 978-605-4692-00-2

5. Baskı
Ağustos, 2018 / Ankara
2000 Adet



Grafiker®

Yayınları
Yayın No: 86

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**



Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
---------------------	---

GİRİŞ SOSYOLOJİ VE DİN SOSYOLOJİSİ

Din Sosyolojisinin Konusu.....	11
<i>Zeki Arslantürk</i>	
Sosyolojik Din Tanımları.....	37
<i>Kemaleddin Taş</i>	
Din ve Toplum İlişkileri.....	43
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	
Dini Tecrübenin İfade Şekilleri.....	49
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	
İlahiyat, Din Bilimi ve Din Sosyolojisi.....	57
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	

1. BÖLÜM DİN SOSYOLOJİSİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Pozitivist Sosyal Felsefe ve Evrimci Din Kuramları.....	73
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	
Sistematik Din Sosyolojisi.....	87
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	
İslam Dünyasında Din Sosyolojisi.....	95
<i>Niyazi Akyüz & İhsan Çapcıoğlu</i>	
Türkiye’de Din Sosyolojisi.....	102
<i>Niyazi Akyüz</i>	

2. BÖLÜM TEORİ, YÖNTEM VE TEKNİKLER

Sosyolojik Teori ve Din.....	111
<i>Hüsnü Ezber Bodur & İhsan Çapcıoğlu</i>	
Din Sosyolojisinin Yöntem ve Teknikleri.....	149
<i>Ünver Günay</i>	

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜREÇLERİNDE DİN

Geleneksel Toplum ve Din.....	171
<i>Ali Coşkun</i>	
Modernlik-Modernleşme, Postmodernlik, Sekülerleşme ve Din.....	181
<i>Mehmet Akgül</i>	
Küreselleşme ve Din.....	211
<i>Hüsnü Ezber Bodur</i>	

4. BÖLÜM

BİREYSEL DEĞİŞİM SÜREÇLERİNDE DİN

Bireycilik ve Din.....	223
<i>M. Süheyl Ünal</i>	
Gençlik ve Din.....	237
<i>Hakkı Kardeşahin</i>	
Yaşlılık ve Din.....	253
<i>Özcan Güngör</i>	

4

5. BÖLÜM

TOPLUMSAL YAPI, DEĞİŞME VE DİN

Toplumsal Değişim ve Din.....	271
<i>Ejder Okumuş</i>	
Göç, Kentleşme ve Din.....	297
<i>Celaiddin Çelik</i>	
Gündelik Hayatta Din.....	307
<i>Mustafa Arslan</i>	

6. BÖLÜM

TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİNDE DİN

Toplumsallaşma ve Din.....	325
<i>Yakup Coştu</i>	
Aile ve Din.....	343
<i>Abdurrahman Kurt</i>	
Eğitim ve Din.....	357
<i>Bünyamin Solmaz</i>	

Medya ve Din.....	379
<i>İbrahim Yenen</i>	

7. BÖLÜM KÜLTÜR, ENTEGRASYON VE DİN

Kültür ve Din	393
<i>Ali Akdoğan</i>	
Toplumsal Bütünleşme ve Din	409
<i>Ünver Günay</i>	
Müzik ve Din.....	421
<i>İlkay Şahin</i>	

8. BÖLÜM TOPLUMSAL FARKLILAŞMA SÜRECİNDE DİN

Toplumsal Farklılaşma ve Din.....	433
<i>Fazlı Polat</i>	
Toplumsal Tabakalaşma ve Din	447
<i>Yahya Mustafa Keskin</i>	

9. BÖLÜM DİNİ GRUPLAR VE YENİ DİNİ HAREKETLER

Dini Gruplar Sosyolojisi.....	463
<i>Niyazi Akyüz</i>	
Yeni Dini Hareketler	481
<i>Mehmet Ali Kirman</i>	
Alevîlik-Bektaşîlik	495
<i>Ramazan Uçar</i>	
Caferîlik.....	515
<i>Ali Albayrak</i>	

10. BÖLÜM EKONOMİ, ZİHNİYET VE DİN

Ekonomi ve Din	533
<i>Niyazi Usta</i>	
Zihniyet ve Din.....	545
<i>Sefer Yavuz</i>	

Yoksulluk ve Din.....	553
<i>Mustafa Macit</i>	

11. BÖLÜM DİN, DEVLET VE SİYASET

Din, Devlet ve Siyaset.....	571
<i>Selim Eren</i>	
Kamusal Alanda Din.....	587
<i>Mustafa Tekin</i>	

12. BÖLÜM TOPLUMSAL CİNSİYET, IRK, ETNİSİTE VE DİN

Toplumsal Cinsiyet ve Din.....	607
<i>İhsan Toker</i>	
İrk, Etnisite ve Din.....	623
<i>İsmail Gönenç</i>	

13. BÖLÜM DİN, TOPLUMSAL SORUNLAR VE ŞİDDET

Sosyal Çatışma Sürecinde Din.....	645
<i>Halil Aydınalp</i>	
Terör ve Din	671
<i>Salih Aydemir</i>	
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	689

ÖN SÖZ

Din sosyolojisi, din ile toplumsal yapı, kurum ve süreçler arasındaki karşılıklı ilişkileri, dini grupları, dini inanç, ibadet ve uygulamaları, bunların zamanla hangi toplumsal şartlar altında, nasıl ve ne yönde değiştiğini inceleyen bir disiplindir. Din sosyolojisinin bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başları ile tarihlendiriliyorsa da, toplumsal düşünce geleneğinin kökleri, tarihin çok daha eski dönemlerine kadar uzanır. Öyle ki antik çağlardan beri pek çok düşünür, dinin sosyal hayata ve sosyal hayatın dine etkileri üzerinde durmuş, din ve toplum ilişkilerini çeşitli açılardan inceleyen eserler kaleme almıştır. Elinizdeki eser de, böylesine köklü bir geleneğe mütevazı bir katkıda bulunma girişiminin ürünüdür.

Eser, birbirini tamamlayan bir giriş ve on dört ana bölümden oluşmaktadır. Girişte sosyoloji ve din sosyolojisinin konusu, sosyolojik din tanımları, din-toplum ilişkileri, dini tecrübenin ifade şekilleri, ilahiyat, din bilimi ve din sosyolojisi konuları ele alınmaktadır. “Din Sosyolojisinin Doğuşu ve Gelişimi” başlıklı birinci bölümde, din sosyolojisinin doğuşu, gelişimi ve çağdaş durumunun yanında, İslam dünyası ve Türkiye’deki gelişimi üzerinde durulmaktadır. İkinci bölüm din sosyolojisinin teori, yöntem ve tekniklerine ayrılmıştır. Bu bölümde, sosyal bilimler metodolojisinde kullanılan yöntem ve tekniklerin yanı sıra, sosyolojik teorilerin temel karakteristikleri anlatılmakta; din sosyolojisi metodolojisine ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, “Toplumsal Değişim Süreçlerinde Din” başlığı altında geleneksel toplumdan modern küresel topluma dini değişim süreçleri üzerinde durulmaktadır. “Bireysel Değişim Süreçlerinde Din” başlığını taşıyan dördüncü bölümde, “bireycilik ve din”, “gençlik ve din” ile “yaşlılık ve din” konuları ele alınmaktadır. Beşinci bölümde, toplumsal yapı, değişim ve din ilişkileri incelenmektedir. Bu çerçevede; genel olarak toplumsal değişim ve din ilişkilerinin yanı sıra, “göç, kentleşme ve din” ve “gündelik hayatta din” konuları analiz edilmektedir.

Altıncı bölümde, toplumsallaşma sürecinde dinin üstlendiği işlevler; “toplumsallaşma ve din”, “aile ve din”, “eğitim ve din” ve “medya ve din” başlıkları etrafında işlenmektedir. Yedinci bölüm, kültür, entegrasyon ve din ilişkilerine tahsis edilmiştir. Bu bölümde, toplumsal bütünleşme sürecinde dinin rolünün yanı sıra, kültür ve din etkileşimi ile müzik ve din konuları üzerinde durulmaktadır. Sekizinci bölümde incelenen konular; toplumsal

farklılaşma ve tabakalaşma süreçlerinde dinin üstlendiği işlevsel rollerdir. Dokuzuncu bölümde toplumsal gruplaşmalar incelenmektedir. Bu bölümde dinin kurumsallaşması, din kurucusunun karizmatik kişiliğine yapılan referansların yanı sıra; otorite, gelenek, cemaat ve teşkilatlanma kavramlarıyla birlikte incelenmekte, dini grupların farklılaşması sürecinde yapılan itirazların sosyolojik sonuçları üzerinde durulmakta ve yeni dini hareketler konusu; kavramsal ve tipolojik ayrımlar çerçevesinde işlenmektedir. Ayrıca burada Türkiye özelinde Alevilik-Bektaşilik ile Caferilik örnekleri üzerinde durulmaktadır. Onuncu bölümde, ekonomi, zihniyet ve din ilişkileri incelenmektedir. Yoksulluk ve din ilişkisi de bu çerçevede ele alınan konular arasındadır. On birinci bölümde, din, devlet ve siyaset ilişkileri; dinin kamusal yaşamda artan ve azalan rolleri bağlamında tartışılmaktadır. On ikinci bölümde, “toplumsal cinsiyet ve din” ile “ırk, etnisite ve din” başlıklarına yer verilmiştir. On üçüncü ve son bölümde ise, dinin sosyal çatışma sürecindeki kullanımları güncel örnekleriyle açıklanmaktadır.

Bu eserin ortaya çıkışına pek çok kişi önemli katkılarda bulundu. Onların hepsine ayrı ayrı teşekkürü ifası lüzumlu, zevkli bir vazife biliyoruz. Kitabın hazırlık aşamasında önerileriyle önemli katkılarda bulunan, bizi cesaretlendiren Grafiker Yayınlarının sahibi Necla Yavuz’a müteşekkire ve minnettarız. Kendilerinden yazı talebimizi büyük bir incelikle karşılayan, yazılarıyla kitabın ortaya çıkışına çok önemli katkılarda bulunan ve her biri ayrı birer değer olan saygıdeğer bilim insanları meslektaşlarımız/hocalarımız Abdurrahman Kurt, Ali Akdoğan, Ali Albayrak, Ali Coşkun, Bünyamin Solmaz, Celaleddin Çelik, Ejder Okumuş, Fazlı Polat, Hakkı Karaşahin, Halil Aydınalp, Hüsnü Ezber Bodur, İbrahim Yenen, İhsan Toker, İlkay Şahin, İsmail Gönenç, Kemaleddin Taş, Mehmet Akgül, Mehmet Ali Kirman, Mehmet Süheyl Ünal, Mustafa Arslan, Mustafa Macit, Mustafa Tekin, Niyazi Usta, Özcan Güngör, Ramazan Uçar, Salih Aydemir, Sefer Yavuz, Selim Eren, Ünver Günay, Yahya Mustafa Keskin, Yakup Çoştı ve Zeki Arslantürk’e sonsuz teşekkürler ediyoruz. Yazarlarımızdan İsmail Gönenç’i 05.12.2012 tarihinde kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşıyoruz, kendisine Allah’tan rahmet dileriz. Son olarak çalışmanın sizlerle buluşmasına 5. baskıda da aracılık eden Grafiker Yayınları çalışanlarına şükran borçluyuz. Eserin, Türkiye’nin kendi şartları içinde ortaya çıkan problemlerin çözümüne yönelik bir din sosyolojisinin gelişimine katkıda bulunacağına ve din sosyolojisinin bir bilim dalı olarak daha da güçlenmesine hizmet edeceğine yürekten inanıyoruz.

Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu
Ankara, Ağustos 2018